40. בלק (מיכה ה 14-6; ו 8-1)

ו. וְהָיָה׀ שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כִּרְבִיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יְקַוֶּה לְאִישׁ וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם׃

כִּרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב...: מילים דומות ב-דברים לב 2׃ וְכִרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב.

למרות הגלות המרה, עם ישראל דומה לגשם 'הַמְפָרֶה' פריחה רוחנית ומוסרית בארצות בהן הוא שרוי.

ז. וְהָיָה׀ שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּאַרְיֵה בִּבְהֵמוֹת יַעַר כְּכְפִיר בְּעֶדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם עָבַר וְרָמַס וְטָרַף וְאֵין מַצִּיל׃

כְּאַרְיֵה בִּבְהֵמוֹת יַעַר כְּכְפִיר בְּעֶדְרֵי צֹאן׃ חזרת הרעיון דלעיל. כשם שטרפו אינו נמלט מציפורני האריה, כך אין עם שיימלט ממוסר ישראל המתפשט ברוב עמי עבודה זרה. (עיין פס' יב-יג)

ח. תָּרֹם יָדְךָ עַל־צָרֶיךָ וְכָל־אוֹיְבֶיךָ יִכָּרֵתוּ׃

תָּרֹם יָדְךָ: אולי ידו של עם ישראל, לפי ההקשר.

ט. וְהָיָה בַּיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהַאֲבַדְתִּי מַרְכְּבֹתֶיךָ׃

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא: הנבואה הזאת, המתחילה ארבע פעמים במילה וְהִכְרַתִּי, מתארת את התקופה האידילית של ימות המשיח׃ לא תהיה עוד מלחמה (פס' ט-י), עבודה זרה תיעלם, (פס' יב), גם הכשפים הנלווים אליה, (פס' יא).

י. וְהִכְרַתִּי עָרֵי אַרְצֶךָ וְהָרַסְתִּי כָּל־מִבְצָרֶיךָ׃

וְהָרַסְתִּי כָּל מִבְצָרֶיךָ: כתוצאת שלום אוניברסלי.

יא. וְהִכְרַתִּי כְּשָׁפִים מִיָּדֶךָ וּמְעוֹנְנִים לֹא יֵהְיוּ־לָךְ׃

וְהִכְרַתִּי כְּשָׁפִים מִיָּדֶךָ: היד נחשבת לכלי המפעיל כשפים והמכין שיקויים ולחשים לסוגיהם.

וּמְעוֹנְנִים: על פי ויקרא יט 26׃ לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ.

שורש 'ענן' (ניחוש על צְפָיָה בעננים), או 'עָנָה' (אסטרולוגיה מלשון עוֹנָה) או 'עין' (התפעלות, אחיזת עיניים) או 'עָנַה' (תשובת הגורל).

- בתרגום המיוחס ליונתן נמצאת טעות קשה. כתוב׃ אֲחוֹרֵי (סַנְהֶדְרִין) עַיְינִין. צריך לקרא אֲחוֹדֵי עַיְינִין (אחיזת עניים). המילה סַנְהֶדְרִין הושחלה בטעות, כי היא מראה מקום ממסכת סנהדרין שנכתב בצד.
- אגב כך אמר ירמי' הנביא׃ יד 22׃ הֲיֵשׁ בְּהַבְלֵי הַגּוֹיִם מַגְשִׁמִים? וְאִם הַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ רְבִבִים? הֲלֹא אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ! וּנְקַוֶּה לָךְ כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת כָּל אֵלֶּה.

יב. וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמַצֵּבוֹתֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ׃

יג. וְנָתַשְׁתִּי אֲשֵׁירֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ׃

וְנָתַשְׁתִּי אֲשֵׁירֶיךָ: בלשון רבים אֲשֵׁירִם. היא האֲשֵׁרָה, האלה המרכזית במיתולוגיה הכנענית, אלת האדמה והפריון ומיוצגת על ידי עץ רענן.

וְנָתַשְׁתִּי: ועקרתי.

וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ: אויבֵיך, לפי תרגום המיוחס ליונתן ולרש"י׃ וֶאֱשֵׁיצֵי בַּעֲלֵי דְבָבָךְ, כמו בש"א כח 16׃׃ וַיְהִי עָרֶךָ, או תהל' קלא 20׃ נָשֵׂא לַשָּׁוְא עָרֶיךָ... האותיות ע' וצ' מתחלפות. ער (שורש 'עור') = צר.

יד. וְעָשִׂיתִי בְאַף וּבְחֵמָה נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמֵעוּ׃

א. **שִׁמְעוּ־נָ֣א אֵ֔ת אֲשֶׁר־יְהוָ֖ה אֹמֵ֑ר קוּם֙ רִ֣יב אֶת־הָהָרִ֔ים וְתִשְׁמַ֖עְנָה הַגְּבָעֹ֥ות קוֹלֶֽךָ׃**

שִׁמְעוּ נָא אֵת אֲשֶׁר יְהוָה אֹמֵר: עד כאן הייתה נבואה ומכאן ואילך הטפת מוסר.

קוּם אתה הנביא.

רִיב אֶת הֶהָרִים: הבא את טענותיך (ריב: הבאת דין ומשפט).

ב. **שִׁמְעוּ הָרִים֙ אֶת־רִ֣יב יְהוָ֔ה וְהָאֵתָנִ֖ים מֹסְדֵ֣י אָ֑רֶץ כִּ֣י רִ֤יב לַיהוָה֙ עִם־עַמֹּ֔ו וְעִם־יִשְׂרָאֵ֖ל יִתְוַכָּֽח׃**

וְהָאֵתָנִים: החזקים כלומר הסלעים.

כִּי רִיב לַיהוָה עִם עַמּוֹ: הקב״ה תובע את עמו על חילול שמו וקורא לאיתני הטבע להעיד נגד ישראל. (תביעה דומה למשל ב דברים לב 1: הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי)

ג. **עַמִּ֣י מֶה־עָשִׂ֔יתִי לָךְ֖ וּמָ֣ה הֶלְאִיתִ֑יךָ עֲנֵ֖ה בִּֽי׃**

וּמָה הֶלְאֵתִיךָ עֲנֵה בִי. שאלה שכוונתה לשלילה. **רש״י** על הפסוק הבא: אף על פי שעשיתי לך כל הטובה הזאת, לא הלאתיך בעבודה גדולה ובקרבנות גדולים.

עֲנֵה בִי: אמור את טענותיך נגדי.

ד. **כִּ֣י הֶעֱלִיתִ֗יךָ מֵאֶ֙רֶץ֙ מִצְרַ֔יִם וּמִבֵּ֖ית עֲבָדִ֑ים פָּדִיתִ֙יךָ֙ וָאֶשְׁלַ֣ח לְפָנֶ֔יךָ אֶת־מֹשֶׁ֖ה אַהֲרֹ֥ן וּמִרְיָֽם׃**

כִּי הֶעֱלִיתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתִיךָ: המשך השאלה הקודמת: וכי לא פעלתי נכון כשהוצאתיך מארץ מצרים? כששלחתי לך משה אהרן ומרים?

וָאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם: תרגום המיוחס ליונתן: מֹשֶׁה לְאַלָפָא מְסִירַת דִינִין (כדי ללמד אתכם את הדינים) אַהֲרֹן לְכַפָּרָא עַל עַמָא (כדי לכפר על פשעי העם, במדבר יז 12-13) וּמִרְיָם לְאוֹרָאָה לִנְשַׁיָא (כדי ללמד חובותיהן של הנשים).

- מס׳ תענית ט/א: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה, ואהרן, ומרים. ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה.

ה. **עַמִּ֗י זְכָר־נָא֙ מַה־יָּעַ֣ץ בָּלָ֣ק מֶֽלֶךְ־מֹואָ֔ב וּמָ֥ה עָנָ֖ה אֹתֹ֣ו בִּלְעָ֑ם בֶּן־בְּעֹ֔ור מִן־הַשִּׁטִּ֖ים עַד־הַגִּלְגָּ֑ל לְמַ֙עַן֙ דַּ֣עַת צִדְקֹ֔ות יְהוָֽה׃**

עַמִּי זְכָר נָא מַה יָּעַץ בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב: רש״י מקשר את הפסוק הזה לפרשה: (במדבר כג 8: וּמָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם ה׳ שלא כעסתי כל אותן הימים:

- אפשר למצוא עוד רמזים לבחירת ההפטרה הזאת לדוגמה: פס׳ ז מתקשר לבמדבר כג 24: הֶן עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשָּׂא ... או פס׳ יא לבמדבר כג 23: כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל.

מִן הַשִּׁטִּים עַד הַגִּלְגָּל: שיטים היא התחנה האחרונה לפני כיבוש הארץ (במדבר לג 49), וגלגל, התחנה הראשונה אחרי חציית הירדן (יהושע ד 19).

לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת יְהוָה. רש״י: מִן הַשִּׁטִּים - שחטאתם לי שם (במדבר כה), דעו צדקותי שלא מנעתי טובתי ועזרתי מכם, עד הבאתי אתכם לגלגל (בדרך נהר הירדן), וכבשתי לפניכם שם את הארץ.

צִדְקוֹת יְהוָה: בלשון רבים: נס חציית הירדן וגם תבוסת המדיינים בגלגל (במדבר לא).

ו. **בַּמָּה֙ אֲקַדֵּ֣ם יְהוָ֔ה אִכַּ֖ף לֵאלֹהֵ֣י מָר֑וֹם הַאֲקַדְּמֶ֤נּוּ בְעוֹלוֹת֙ בַּעֲגָלִ֣ים בְּנֵי שָׁנָ֔ה:**

בַּמָּה אֲקַדֵּם יְהוָה: ... זו תשובת העם לשאלת הקב״ה שבפס׳ ג: ׳חשבנו שהיינו חייבים להקריב לה׳ אַלְפֵי אֵילִים, וּרְבָבוֹת נַחֲלֵי שָׁמֶן׳, ולא הייתה לנו אפשרות זו.

הַאֲקַדְּמֶנּוּ בְעוֹלוֹת: לפעמים לה״א השאלה משמעות שלילית או מהווה קריאה (הלא!). לדוג׳ בראׁ׳ ל 2: וַיִּחַר אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי ...

בַּעֲגָלִים בְּנֵי שָׁנָה: (רמב״ם הלכות מעשה הקרבנות א, יד): וכל מקום שנאמר בו עגל, הרי זה בן שנה.

ז. **הֲיִרְצֶה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת נַחֲלֵי־שָׁמֶן הַאֶתֵּן בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי פְּרִי בִטְנִי חַטַּאת נַפְשִׁי:**

הֲיִרְצֶה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת נַחֲלֵי שָׁמֶן: לשון גוזמה. (היו משתמשים בשמן בבית המקדש להדלקת המנורה ולטהרת המצורעים (ויקרא יד 10), אבל בעיקר לבלול את בצק המנחות.)

הַאֶתֵּן בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי פְּרִי בִטְנִי חַטַּאת נַפְשִׁי: לשון גוזמה חזקה יותר. בוודאי רמז לפולחן המולך הנתעב שהיה דורש קרבנות אדם ומוזכר פעמים רבות בתנ"ך (לֹא יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ, (דברים יח 10).

פִּשְׁעִי ... חַטַּאת נַפְשִׁי: תמורת פשעי וחטאתי.

ח. **הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה־טּוֹב וּמָה־יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם־אֱלֹהֶיךָ:**

הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה טּוֹב וּמָה יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ: הייתה גם אפשרות לשים את האתנח תחת המילה מִמְּךָ.

אָדָם: קודם כל, נדרש ממך להיות 'אדם' (בן אדם) השומר את החוקים הבסיסיים של כל חברה: המשפט והחסד. וכך אמר רבי יהודה הלוי (ספר הכוזרי ב, מח): ואמר (הקב"ה): 'ולואי שתשמרו התורות ששומרים אותם הפחות שבקהלות, והקל שבהם מהצדק והדרך הטובה וההודאה בטוב הבורא, כי התורות האלהיות לא תשלמנה אלא אחר השלמת התורות המנהגיות והשכליות, ובתורות השכליות קבלת הצדק וההודאה בטוב הבורא ...'

אדם מאומות העולם ולאו דווקא מישראל.

כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ: פסוק זה מזכיר את דברים יח 13: תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ.